

فتاری چند در جامعه شناسی خانواده

گردان : نعمت‌الله تقوی . تبریز : انتشارات شمس . ۲۵۳۶ .
۵ صفحه . بها ۴۰ ریال .

بازار بی بضاعت کتاب‌نو و تازه چاپ ، چنان بی‌رمق شده‌است که وقتی خواستار کتاب ، کتابی چند صفحه‌یی ، اما چاپ اول را می‌یابد ، همین چند برگ را غنیمت می‌شمارد (۱) . سال گذشته از این کتابهای چند برگی ، بنگاههای انتشاراتی ، کم و بیش چاپ کردند و جامعه شناسی خانواده ، یکی از آنها بود که به همت انتشارات شمس - تبریز - در ۵۹ صفحه منتشر شد . این کتاب را نعمت‌الله تقوی به زبان فارسی برگردانده است . کتاب مشتمل بر چهار فصل گونه است که این سرفصل‌ها را در برمی‌گیرد .

- ۱ - خانواده که نویسنده‌اش « یوری ربوریکوف » (Yuri Ryurikov) است .
- ۲ - ازدواج و طلاق که « آندره ولکوف » (Andrei Wolkov) آنرا به رشته

تحریر درآورده است .

- ۳ - مسائل اجتماعی دوران سالخوردگی که « والری گولوفاست » (Valery Golofast)

نظریاتش را درباره این مسئله بیان داشته است .

- ۴ - سالخورگان در خانواده که « دانیل براندوس » (Daniel Brandus) آن

را بررسی کرده است .

با دیدن عنوان کتاب : « جامعه‌شناسی خانواده » ، این پندار جان می‌گیرد که نویسندگان کتاب ، مسائلی چون نوع خانواده و انواع ساخت خانواده ، مراحل زناشویی و گستره خانواده در روستا و شهر ، خویشاوندی ، ثبات و کارکردهای خانواده را واگو کرده‌اند ، اما با خواندن کتاب به مباحثی مقاله گونه برمی‌خوریم . در این حیطه ، نویسندگان مباحث کلی و قابل بررسی را مورد دقت و توجه قرار نداده‌اند ، اما تصویری

از خانواده، ازدواج و طلاق بدست داده و در نیمی از کتاب مسائل اجتماعی دورا سالخورده‌گی را، با روشن نگری و آگور کرده‌اند. همین ویژگی مؤثر این کتاب است که بسیاری از بررسی‌ها - که بخشی را به این نهاد اختصاص می‌دهند - کمتر نویسندگان مبحث سالخورده‌گی و سالخورده‌گان در خانواده را، زیر ذره‌بین بررسی قرار می‌دهند.

در مبحث نخست «یوری‌ریوریکوف» معتقد است که در جهان کنونی، عشق در بسیاری موارد به تدریج ضعیف‌تر می‌شود. عامل اساسی در ضعف تدریجی عشق را شهرنشینی می‌داند، چرا که معتقد است شهرنشینی، نیروی روانی و معنوی را از عشق می‌گیرد و آن را به صورت نیروهای مجزا درمی‌آورد. او معتقد است که عشق، آیدگاه دیدگاه کیفی، به تدریج پیچیده‌تر می‌گردد و با آرمانهای عمیق بشری عجین می‌شود. می‌انگاریم که در این راه ریوریکوف بی‌راه نمی‌رود، چه اگر چشم‌انداز آرمان‌گرایی و عشق را در این قرن پر آشوب بنگریم، با چنین پدیداری رو در رو می‌گردیم.

او معتقد است که «عشق از حالت یک جذبۀ غیر عقلانی، بصورت کششی مسلط میان روان، جسم و فکر دو شخص درمی‌آید و این زمان خاستگاههای روانی و روحی عشق ژرف‌تر می‌شود»، و چنان می‌شود که دیگر یافتن شریک برای چنین عشقی دشوار می‌گردد. با چنین استنباطی «ریوریکوف» نتیجه می‌گیرد که احتمالاً علت افزایش روز-افزون تعداد افراد مجرد در حال حاضر نیز همین امر باشد.

در این که «ریوریکوف» عشق را یک جذبۀ غیر عقلانی میدانند، حرف بسیار است. معلوم نیست که «ریوریکوف» از مفهوم عقل و عشق چه استنباطی دارد و نگرش او به کدام جانب است که عاشق را مستعنی از عقل میدانند. چنین پنداشته می‌شود که نویسنده، در عشق‌های کنونی و گذشته، جایگاهی برای کشش‌های روانی و جسمانی و اندیشه‌یی نمی‌شناسد و وجود این کشش‌ها را در عشق‌های آینده می‌انگارد. او به پیچیدگی عشق می‌اندیشد و نه به عوامل ریشه‌یی دیگر، چون مشوب شدن روابط انسانها و درگیریهای سخت و جانفرسای انسان در برابر مسایل مادی و به‌خود پرداختن و احياناً بی‌نیازی به همراه و همپایی به نام همسر. این که اکنون در بسیاری از کشورها، بخشی از نیروی انسانی و سرمایه‌کشورها برای جلوگیری از حاملگی بسیج شده‌است، آیا این خود نمیتواند نشانه‌یی باشد که روزی نیز انسانها به طریقی از همسرگزینی دست باز دارد.

در بخش دوم، نویسنده‌یی چون «آندره ولکوف»، زیر مبحث ازدواج و طلاق، اشاره می‌کند که سن ازدواج در میان زنان بالا رفته و طلاق در میان مردم فزونی چشم-گیری یافته است. «ولکوف» این فرضیه را که ارکان اخلاقی اجتماع در حال تزلزل و فرو ریختن است و نهاد خانواده در حال ناپدیدست به روشنی رد میکند و اعتقاد دارد

که انسان تنها شاهد نشانه‌های روند پیچیده و دگرگونی‌پذیر تجدید سازمان روابط خانوادگی است که به مراتب انسانی‌تر و جدیدتر از پیش خواهد شد و این را نیز می‌افزاید که شهرنشینی و رشد تکنولوژی در میزان طلاق مؤثر است. او علل طلاق زنان و شوهران را تحت سه علت ریشه‌ی چینی بیان می‌کند:

ناسازگاری شخصیت‌ها: این عامل تمام تقصیبات بدنی، روانی، آموزشی و پرورشی را در بر می‌گیرد.

میخوارگی و اعتیادات زبانیبخش: این عامل نیز حاصل علل زیادی است و معلولهای دیگری نیز پشت سر دارد که عبارتند از: رفتار اهانت‌آمیز، خشونت، فقر، بی‌وقایبی و سرانجام، عدم درک عمیق فلسفه ازدواج. «آندره ولکوف» عوامل اساسی اقتصادی و مذهبی در این فراگرد را کمتر مورد توجه قرار داده است، چراکه از عوامل مؤثر و قطعی، عامل فقر و مسایل اقتصادی است. این پندار که فقر و بی‌آمدهای آن عاملی مؤثر در متارکه زنان و شوهران است، پنداری مهجور نیست. همچنین در مورد رفتارهای جنسی نیز بی‌توجه بوده است.

«ولکوف» در مورد ازدواج نیز مسئله اقتصادی - مذهبی را فراموش می‌کند، چراکه در بسیاری از جامعه‌ها ازدواج با هدف‌های اقتصادی، مذهبی و به‌خاطر داشتن کودک انجام می‌گیرد و از کارکردهای اساسی خانواده، کارکرد اقتصادی، قابل توجه است.

«والری گولوفاست» در مبحث سوم (مسائل اجتماعی دوران سالخوردگی) به زندگی سالخوردگان می‌پردازد و به ارزشهای سالخوردگی در گذشته و سقوط منزلت و شأن سالخوردگان در جامعه‌های امروزی اشاره دارد و اهمیت مسائل اجتماعی دوران سالخوردگی را مورد دقت قرار می‌دهد. «گولوفاست» معتقد است که در گذشته «زمان بازنشستگی با دوره ازکارافتادگی و پیری فیزیولوژیک مطابقت داشته است درحالیکه امروزه در جامعه‌های صنعتی، موعد بازنشستگی در اکثر موارد خیلی زودتر از بازنشستگی فیزیولوژیک (کالبدی) شروع می‌شود. او اضافه می‌کند که در جوامع غیر صنعتی دوران بازنشستگی معمولاً با ازکارافتادگی فیزیولوژیک مطابقت است»

«گولوفاست» معتقد است که در جامعه‌های صنعتی، ازکارافتادگی منجر به انزوا و بحرانهای سخت می‌گردد و فرد سالخورده را به خودکشی سوق می‌دهد، در حالیکه در جامعه‌های غیر صنعتی، فرسودگی کالبدی پیران، دست‌کشیدن ازکار و حرقه را نیز همراه دارد و با توجه به این فرسودگی، پیران، شأن و منزلت خاص خود را دارا می‌باشند.

در تست چهارم «دانیل براندو» مسئله تنهایی و سازش دو نسل را مورد بررسی

قرار داده است و علل سازش و یا ناسازگاری را چنین بیان میکند: « تفاهم و سازش دو نسل مختلف سالخوردگان و جوانان از سویی و سازگاری سالخوردگان بازنشسته با وضع جدید از سوی دیگر ، دو مسئله عمده‌ای هستند که در این مورد مطرح می باشند ... علل مهم مسئله نخست ، اختلاف زیاد سطح آموزش و پرورش میان دو نسل و سرعت تحولات اجتماعی در عصر ما است که شکاف ژرفی میان سالخوردگان و جوانان پدید می آورد . مترجم در برگرداندن این مفاهیم دچار خطا شده است ، چرا که در عبارت مزبور از تفاهم و سازش دو نسل گفتگو می کند و مسئله نخست را ، اختلاف سطح آموزش و پرورش میان دو نسل ، و سرعت تحولات اجتماعی در عصر ما می داند ، درحالیکه این تفاهم و سازش نیست ، بلکه عدم تفاهم و سازش دو نسل مختلف (سالخوردگان و جوانان) است ، که در این مورد مسئله نخست نبودن تفاهم و سازگاری و وجود اختلاف زیاد در سطح آموزش و پرورش میان دو نسل و سرعت تحولات اجتماعی در عصر ما است ... به دنبال آنکه نویسنده به اهمیت سالهای بازنشستگی و سالخوردگی اشاره دارد ، سالخوردگان را انبوهی متزوی می داند و پیشنهادهایی نیز ارائه می کند و به پیران بند - های سودمند می دهد که : « سعی کنید در رفتار خود با فرزندان بزرگ ملاحظه‌ی آنان را بنمایید ، با راهنماییها و اندرزهای مداوم خود و با اشاره به روزهای خوش قدیم ، که در آن همه چیز متفاوت و خوب بود ، آنان را خسته نکنید ... (صفحه ۵۵) و همچنین نویسنده با انبانه‌یی از پند و اندرز و با کلماتی کلیشه‌یی خطاب به پیران راه‌هایی ارائه می کند و توصیه می کند که باید سالخوردگان به گل کاری و ماهیگیری بپردازند ، و تمبر و کتاب جمع‌آوری کنند ، و اوقات فراغت خود را با رفتن به تئاتر بپرکنند ، و فعالیت‌های اجتماعی را از یاد نبرند . از راه حل‌های ارائه شده چنین پیداست که مخاطب نویسنده عده معدودی از سالخوردگان بازنشسته و سرمایه دار شهرست که قادرند کتاب و تمبر جمع‌آوری کنند ، و تئاتر بروند و به ماهیگیری و گل کاری نیز بپردازند . در چشم انداز اندیشه نویسنده ، توده‌های وسیع نقشی ندارند . میتوان اذعان کرد که نویسنده در فکر چاره‌اندیشی برای اقلیتی ناچیز است و یا اینکه مخاطب نویسنده مردم مرفه جامعه‌های صنعتی هستند .

کتاب جامعه‌شناسی خانواده از نقطه نظر جامعه شناسی خانواده چیزی را بررسی نمی کند ، حرفی ندارد ، اما کتاب گونه ایست که در بازار کساد کتاب در زمینه علوم اجتماعی میتواند جایی داشته باشد . اقبال بسیاری از مردم از کتابهای علوم اجتماعی ، ناشرین را به چاپ چنین کتابهایی وامیدارد . مترجم برای معرفی نویستندگان کتاب و دادن شناختی بیشتر از نویسندگان به خواننده هیچگونه کوششی نکرده است . کتاب فاقد پیشگفتار است و خواننده همچنان با نویسندگان کتاب بیگانه می ماند .

کتاب «گفتاری چند در جامعه‌شناسی خانواده» ، عاری از واژه‌نامه ، نام نامه ، غلطنامه و فهرست راهنماست و همین‌ها نیز از ارزش کتاب‌کاسته است . در ترجمه و جمع آوری و چاپ این کتاب ، نوعی شتابزدگی احساس می‌شود . نگارش کتاب با آنکه روان و ساده‌است ، اما کوشش مترجم می‌توانست با رعایت بعضی نکته‌ها ، آنرا نزدیکتر به یک متن فارسی ویراسته کند . سهو و خطاهایی نیز از لحاظ نوشتن واژه‌ها در کتاب به چشم می‌خورد که قابل واگویی است .

عجین	۱۰ ص
ضعیف‌تر	۱۰ ص
راهنمایی‌ها	۵۵ ص
مسئله	۳۲ ص
موضوع‌ها	۵۵ ص
اساسی‌ترین	۴۶ ص
رشد تکنولوژیک	۲۶ ص
گل‌کاری	۵۶ ص
خواهش‌ها	۵۷ ص
تفاهم	۵۵ ص

احساس ناگواری به وی دست دهد ص ۳۵ احساس ناگواری به وی دست می‌دهد
 دوره‌ای از حیات فرد است ص ۳۹ بلوغ دوره‌ای از حیات فرد است
 سعی کنید در رفتار خود با فرزندان بزرگ ، ملاحظه‌ی آنان را بنمائید ص ۵۵
 فعل معین «نمودن» که در جمله بالا بکار رفته‌است و بیشتر در جمله‌ها بجای کردن از آن استفاده می‌کنند ، معنی نمودن ، نشان دادن ، نمایش دادن ، ارائه و عرضه کردن ، انجام دادن و جلوه کردن را می‌دهد و کمتر در عبارات‌ها به معنی کردن از آن استفاده می‌کنند . در هر صورت اگر فعل کردن در این عبارت بکار گرفته می‌شد بهتر بود .

پرتال جامع علوم انسانی

زیر نویس‌ها :

۱ - براساس نوشته‌ی بسیاری از جراید در سال ۲۵۳۶ ، هشتاد درصد کتابها تجدید چاپ برده است .

مرتضی میرآفتابی